

Szebellédi Mátyás

Családi vállalkozások

Általános leírás, a magyarországi helyzet bemutatása

Bevezetés

A dolgozat témájának a magyar családi vállalkozásokat választottam, mert engem is személyesen érdekel ez a témakör, többször felötlött bennem a gondolat, hogy a jövőben hasonló irányba indulnék el, mint frissen végzett pályakezdő.

Az tény, hogy a mai Magyarországon a rendszerváltás óta a családi vállalkozások száma robbanásszerűen megnőtt. Nem hunyhatunk szemet tehát afölött, hogy a hazai gazdaság vállalati szegmensében jelentős szerepet töltenek be a családi, vagy családi jellegű vállalkozások.

Családi vállalkozás definíciója¹

Rendkívül nehéz dolgunk van, amikor családi vállalkozásról, mint fogalomról beszélünk. Ugyanis valójában még az sem tisztázott, hogy létezik-e egyáltalán definíciója. Ezt úgy értem, hogy például Filep Judit szerint általánosan és hivatalosan elfogadott definíció nem létezik, egy, az Európai Unió tagállamain belül elvégzett felmérés szerint nincsen sem jogilag, sem tudományosan elfogadott meghatározása. Azonban Zwack Izabella egy előadása során említést tesz EU-s értelmezésről, ami pedig a következő, idézem: „Az EU azt mondja, hogy ez egy olyan cég, ahol a családé a többségi tulajdon, ugyanúgy a szavazati jog, és ahol legalább egy családtag aktívan dolgozik a cégben.”² Felmerülhet hát a kérdés, hogy mely forrásra hivatkozhatunk. Kutatásom során sajnos nem sikerült megtalálnom a választ arra, hogy van-e tényleges definíciója a családi vállalkozásoknak.

Azonban mégis szükség lenne olyan körülhatárolásra, mely alapján hozzávetőleges elképzeléseink lehetnek a családi vállalkozásokról. Ebben van segítségünkre pár olyan szempont, melyeknek kifejtésével talán nem határozhatjuk meg pontosan a vizsgált vállalatfajta fogalmát, mégis fényt deríthetünk olyan elemekre, tényezőkre, melyek által egy letisztultabb képet kapunk a családi vállalkozásokról.

Amikor egy ilyen vállalati típust vizsgálunk, talán a legfontosabb kérdés az, hogy mekkora a cég családon belüli tulajdonaránya. Az egészen világos, hogy ennek a számnak a lehető legnagyobbnak kell lennie, a legtöbb esetben a tulajdoni jog teljes mértékben a családtagokat illeti. Azonban nem elég csupán a tulajdoni szegmensét megfigyelni e kérdéskörnek, hanem alaposabban meg kell vizsgálnunk a családtagok jelenléti arányát a vezetésben, valamint a cég munkavállalói között. Itt szintén, mint

¹ Az alábbi fejezetben nagyban támaszkodom Filep Judit előadására: <http://www.mvfportal.hu/data/regio/10/news/FILEP%20Judit%20eloadas.pdf>

² TEDxDanubia 2011 - Zwack Izabella - Családi Vállalkozások <https://www.youtube.com/watch?v=pNuVMxLQUqE>

a tulajdoni rész esetében, a szükséges és megfelelő állapot a minél nagyobb arány elérése.

Azonban ne felejtjük el, hogy egy család esetében átlagos és normális eset, amikor a generációk együtt dolgoznak a vállalat berkein belül. Ez a felállás rengeteg előnnyel jár, s persze több hátránnyal is, erre később fogok kitérni. Egy olyan családban, ahol vállalkozás folyik, rendkívül erős kötelékek tudnak kialakulni, ám a család „szervezetté alakulása” veszélyforrást is jelenthet, mely konfliktusokhoz, a család összeomlásához vezethet.

A családi vállalkozások jellemzői³

A családi vállalkozások Magyarországon igen jelentős szeletét képezik a gazdasági életnek. Ám nincs ez másképp Európára vetítve sem, sőt, kijelenthetjük, hogy világszerte hatalmas gazdasági befolyással bírnak e vállalati formák.

Ha globális viszonylatban tekintünk a családi vállalkozások súlyára, akkor nem hunyhatunk szemet a tény fölött, miszerint az efféle vállalkozásfajták világszerte a cégek 75-95%-át teszik ki, s a GDP előállításának 65%-a kapcsolható hozzájuk, ami hatalmas arány.

Európában a vállalkozások 75-80%-a családi vállalkozás, a foglalkoztatásban betöltött szerepük 40-50% közé tehető (egy-egy országokban eléri a 70%-ot). A családi vállalatok termelik meg a GDP több mint 52%-át, a munkahelyteremtésből pedig több mint 50%-kal részesednek. Szűkítve a kört, Kelet-Közép-Európában a teljes GDP kb. 30%-a és a munkahelyek 38%-a szintén családi kézben lévő cégeknek köszönhető.⁴

Az USA esetében is hasonló adatokat figyelhetünk meg, ugyanis a GDP csaknem felét, 49%-át szintén családi vállalkozások adják, arról nem is beszélve, hogy új munkahelyek teremtésében 78%-ban felelősek.

S csak hogy néhány példát is írjak családi vállalkozásokra, íme, néhány a legnagyobbak közül: Wal-Mart, New York Times, Wall Street Journal, Levi Strauss, ám megemlíthetném a Robert Bosch GmbH-t, melyet a Bosch család vezet, de ilyen a Lee család kezében lévő Samsung Electronics is, vagy épp az Albrecht család vezette ALDI.

A családi vállalkozások előnyei, erősségei

Felmerülhet a kérdés, hogy honnan ered e nagy siker, s hogy miként tudtak a családi vállalkozások ekkora szeletet levágni a gazdasági élet tortájából. Kétségteljesen sorra elemeznünk kell azokat a tényezőket, melyek előnyt, relatíve akár versenylőnyt jelentenek a családi vállalatok számára.

Az egészen világos, hogy egy ilyen vállalkozási forma hosszú távú stratégiai elkötelezettséget kíván. Ez azért van, mert ha egy család céget alapít, akkor céljuk az – mint ahogy azt már korábban is említettem –, hogy a család generációi számára megélhetést biztosíthassanak, pénzügyi stabilitásra törekednek, aminek eléréséhez egyértel-

³ Az alábbi fejezetben nagyban támaszkodom Filep Judit előadására: <http://www.mvfportal.hu/data/regio/10/news/FILEP%20Judit%20eloadas.pdf>

⁴ DAVID BORK: Családi Vállalatok Kis Kézikönyve. Bécs, Bank GutmanAktiengesellschaft

műen több idő kell néhány évnél. Továbbá az is lényeges szempont, hogy a vállalat alapításakor a család a nevét adja a cégnek, ami elkötelezettséget sugall.

A névadás miatt azonban a vállalkozás által nyújtott termék vagy szolgáltatás minősége is felértékelődik, nemzetközi kutatások szerint ráadásul még a teljesítményük is meghaladja a nem családi vállalkozásokét.

Zwack Izabella előadása során kihangsúlyozza, hogy egy családi cégnél nagyon fontos, hogy maga a vállalat mélyen beépül a közösségbe. S éppen emiatt nem teheti meg azt, hogy egy rosszul működő gazdasági környezetből a multinacionális cégekhez hasonlóan kilép. Ezért nagyon sokat tesz ezért a közösségért, hiszen saját érdeke is, hogy egy dinamikusan működő, biztonságos gazdasági közegben élhessen.⁵

Ehhez szorosan kapcsolódik Semjén Zsolt beszéde, mely a Felelős Családi Vállalatokért Magyarországon Közhasznú Egyesület éves közgyűlésén hangzott el: „Azok a családok, akik a saját cégüket létrehozzák, és generációról generációra örököltik, azok nem fogják bedönteni a céget csak azért, hogy pillanatnyilag megszabaduljanak valami tehertől, vagy gazdasági előnyre tegyenek szert.”⁶ A miniszterelnök-helyettes szavai pontosan arra utalnak, mint amiről Zwack Izabella beszélt. Vagyis hogy a családi vállalkozások éppen azért annyira fontosak egy-egy állam gazdaságában, mert a hosszú távú elköteleződés szilárdan jelen van az érintettek között. Semjén Zsolt továbbá azt is kihangsúlyozta, hogy a családok nem viszik csődbe a saját nevükkel fémjelzett vállalatot csak azért, hogy kijátsszák az adóhatóságot.⁷

Egy vállalat pedig csak akkor lehet sikeres, azaz csak akkor tud profitot termelni és a fogyasztók igényeit kielégíteni az értékteremtés függvényében, ha hosszútávra tervez. A családi vállalkozásoknak pedig talán a legjelentősebb ismérvük az, hogy céljuk a tartósan fenntartható és eredményes működés.

Ahogy arról már korábban említést tettem, családi vállalkozásokban a generációk együtt dolgozása sokszor előfordul, emiatt könnyen átadható a fiatalabb korosztály számára az a tudás, mely szükséges a cég fenntartásához. Ráadásul ez egy családi közegben halmozottan igaz, hiszen egy efféle közvetlen kapcsolat során olyan praktikákat is elsajátíthatnak a fiatalok, melyeket egyébként talán soha nem ismerhetnének meg.

Éppen e személyes kapcsolat miatt a családtagok, az alkalmazottak szívesebben túlóráznak például, amiért cserébe bizalmat kapnak, egyfajta biztonságot. Egyébként a családi környezetből adódik az is, hogy maga a vállalati felépítés strukturálisan is sokkal egyszerűbb lehet, nincs szükség osztályvezetőkre, sokszor még a tulajdonos és a menedzser személye is egybeesik. Emiatt a döntéshozatali mechanizmus sokkal egyszerűbb, mint például egy üzleti vállalkozás esetében. S mivel a cég vezetője általában családtag, ezért ismeri alkalmazottait, akikben megbízik, s akiről tudja, hogy pontosan

⁵ TEDxDanubia 2011 - Zwack Izabella - Családi Vállalkozások <https://www.youtube.com/watch?v=pNuVMxLQUqE>

⁶ Kiemelt cél a családi vállalkozások támogatása: <https://www.youtube.com/watch?v=xyDcee4GWf0&spfreload=10>

⁷ Kiemelt cél a családi vállalkozások támogatása: <https://www.youtube.com/watch?v=xyDcee4GWf0&spfreload=10>

san milyen képességekkel rendelkeznek. Ez az ismeret segíthet a különböző feladatok kiosztásánál, a megbízásoknál, hiszen a cég vezetője személyre szabva utalhat ki feladatokat az alkalmazottak számára, ezáltal maga a vállalati tevékenység is egyszerűbb és expeditívebb lehet.

A családi vállalkozások hátrányai, buktatói⁸

Tény azonban, hogy egy családi vállalkozás a sok előny és erősség mellett negatívumokkal is járhat. A következő fejezetben ezekről a buktatókról és hátrányokról fogok beszélni.

Egy családi vállalkozásban bizony megoldandó problémát jelenthet a család és a vállalkozás kettéválasztásának kérdése. Egyrészt összefolyhatnak a két „intézmény” problémái, azaz egy családi krízis erősen hat a vállalati tevékenységre, hangulatra, s ez fordítva is igaz. Ahhoz, hogy ezeket a problémákat elkerüljék a család- illetve cégtagok, nehéz munka árán megszerzett összehangoltságra van szükség.

Előfordulhat például, hogy bár a cégvezető tisztában van a tagok képességeivel, mégis alkalmatlan embert oszt be egy-egy munkakörbeérzelmi okok folytán. Ugyancsak érzelmileg jelent nehézséget az az eset, amikor egy alkalmazott munkájával nincs megelégedve a vállalatvezető, ám ezt rendkívül nehéz a beosztott tudomására hozni. Ebből tehát az következik, hogy ha egy családi vállalkozás hosszútávon jól működő szeretne lenni, akkor olyan vezetőt kell „választania”, pontosabban olyan vezetőre van szükség, aki kiváló kommunikációs képességekkel rendelkezik.

S habár egy családi vállalkozásban a felhalmozott tudás könnyen átadható az új generációk számára, ez nem feltétlen jelenti azt, hogy a fiatalok valóban részt akarnak venni a vállalat életében. Vagy ha mégis, lehetséges, hogy az újabb generációk rendre újabb és újabb igényeket támasztanak a vállalkozással kapcsolatban. Ez újabb problémákat és konfliktusokat vethet fel, az idősebbek nyilván számítanak a friss lendületre, emiatt csalódhatnak a fiatalabb generációban, elveszthetik hitüket magában a vállalkozásban, amit ők továbbadni készültek hosszú évek óta. Így a vezetőnek szükséges jó kommunikátornak lenni, ugyanakkor elengedhetetlen, hogy motiválni tudja az ifjabb családtagokat.

A finanszírozási nehézségek mellett egy családi vállalkozás tagjainak azzal is szembe kell néznie, hogy egy esetleges örökösödés lehetőségének fennállásakor igazságosan kell felosztani a vállalkozás tulajdonjogát. Mint ahogy azt korábban említettem, az örökösödési illeték már el lett törölve hazánkban, ám e törvény még nem oldja meg a „Ki kapjon nagyobb szeletet a vállalkozás tulajdonjogából?” kérdést.

Családi vállalkozások Magyarországon⁹

Most, hogy a családi vállalkozásokról általában beszéltem, kitérnék Magyarország helyzetére e téren. Hazánkban egyébként a dualizmus korában rengeteg családi vál-

⁸ Az alábbi fejezetben nagyban támaszkodom Filep Judit előadására: <http://www.mvfportal.hu/data/regio/10/news/FILEP%20Judit%20eloadas.pdf>

⁹ Az alábbi fejezetben nagyban támaszkodom Filep Judit előadására: <http://www.mvfportal.hu/data/regio/10/news/FILEP%20Judit%20eloadas.pdf>

lalkozás alakult, a már korábban említett Zwack Unicum Nyrt. első cége ráadásul már 1840-ben létrejött.¹⁰ De megemlíthetjük a Kotányi Hungária Kft-t is, melyet 1881-ben alapítottak¹¹, vagy példaként hozhatjuk Stühmer Frigyeszt, aki 1868-ban csokoládégyárat alapított, s akinek unokája volt Tibor, akiről később a Tibi csokit elnevezték¹².

Szintén a dualizmus idején alapított céget Pick Márk 1869-ben, őt követte Herz Ármin 1882-ben.¹³

A szocializmus 40 éve alatt hazánkban magánvállalatok nem léteztek, csupán „maszek”-ra volt lehetőség, így családi vállalkozások kialakulása is gátolva volt a központosított államosítás miatt. 1988 és 1994 között - tehát 6 év alatt - a szektor több mint hétszeresére növekedett, ami egyébként hatalmas aránynak tűnik, ám vegyük figyelembe a kiindulási csekély számokat. Ezen vállalkozások alapítói jellemzően a 30-40-es korosztályból kerültek ki, azaz mostanában érik el a nyugdíjkorhatárt.

Éppen emiatt áll fenn az az eset Magyarországon, hogy nem csak a családi, de más kis- és középvállalatok egy eddig még nem látott problémával kerültek szembe: az utódlással. Mivel az alapítók mostanában vonulnak vissza, ezért az általuk vezetett cégek most fognak szembesülni a generációváltás nehézségeivel. Ez azt jelenti, hogy a következő években dől el, hogy a magyar családi vállalkozások vajon ténylegesen családi kézben maradnak-e, vagy esetleg külső felvásárlókra szorulnak.

A mostani helyzet sem túl fényes egyébként. Zwack Izabella szavait idézem: „A becslések szerint kb. 100 olyan nagyobb családi vállalat van Magyarországon, aki éves szinten termel kb. 100 milliárd forint hozzáadott értéket. Ezek a cégek mind első és második generációs cégek, és ezért egy nagyon kockázatos és izgalmas időszakot élnek, mert a statisztika világosan mutatja azt, hogy a családi cégek csak egyharmada éli meg a harmadik generációt.”¹⁴

Zwack Izabella pontosan a generációváltás problémájáról beszél, miközben kihangsúlyozza, hogy a mai világban, ahol a jövőre vonatkozó tervek nem hosszabbak fél vagy négy évnél, pontosan arra lenne szükség, hogy az emberek, így a családi vállalkozásokat vezető személyek is hosszútávra, legalább ötven évre tervezzenek.

S habár lehetne jobb a helyzet a családi vállalkozások számát illetően, dolgozatomnak ennél a részénél újra Semjén Zsolt szavait idézném, aki pártjával együtt támogatja az örökösödési adók eltörlését. „Ha a nagy családi cégeket, akiket generációról generációra például örökösödési adóval megvágja az állam, akkor ezáltal a külföldi multinacionális cégeket hozza versenyelőnybe a saját országunkban.”¹⁵

Egyébként az örökösödési illeték valóban el lett törölve, ezáltal is támogatva lettek a családi vállalkozások Magyarországon.

Magyarországon az 1995-ös évet alapnak tekintve 2012-höz viszonyítva több, mint

¹⁰ <http://www.zwack.hu/hu/cegunk/zwack-tortenet/>

¹¹ <http://hu.kotanyi.com/a-kotanyirol/>

¹² <http://www.stuhmer.hu/hu/stuhmer>

¹³ <http://hvg.hu/magyarmarka/20050329pickherz>

¹⁴ TEDxDanubia 2011 - Zwack Izabella - Családi Vállalkozások <https://www.youtube.com/watch?v=pNuVMxLQUqE>

¹⁵ Kiemelt cél a családi vállalkozások támogatása: <https://www.youtube.com/watch?v=xyDcee4GWf0&spfreload=10>

200%-os növekedést figyelhetünk meg a regisztrált vállalkozások számát nézve, azaz kb. 260.000-ról megközelítőleg 600.000-re növekedett a vállalatok száma.¹⁶

Összegezvén tehát azt mondhatjuk el, hogy a vállalkozások, így a családi vállalkozások száma is robbanásszerűen növekedett az elmúlt 20-25 esztendőben, ami mindenképpen pozitív gazdasági folyamat. Ám azt, hogy mi lesz a sorsa ezeknek a vállalkozásoknak, csak a mostani várható generációváltás és öröklődés után tudhatjuk meg.

Befejezés

Befejezésként: azt tanácsolom a *vállalkozó szellemű* fiataloknak, hogy merjenek belevágni egy vállalat elindításába, s legyen az a vállalkozás családi vállalkozás, hiszen mi sem adhat nagyobb biztonsággal kiegyensúlyozott életet a munkában, mint maga a család.

Internetes, egyéb források

- Filep Judit: Családi vállalkozások Magyarországon Forrás: <http://www.mvfportal.hu/data/regio/10/news/FILEP%20Judit%20eloadas.pdf> Letöltve: 2014. november 14.
- HVG [2005 március 28.]: Pick –HerzForrás: <http://hvg.hu/magyarmarka/20050329pickherz/> Letöltve: 2014. november 16.
- Kotányi Hungária: A Kotányiról Forrás: <http://hu.kotanyi.com/a-kotanyirol/> Letöltve: 2014. november 16.
- KSH [s.a.]: Regisztrált vállalkozások száma gazdálkodási formák szerint Forrás: <http://szamvarazs.blogspot.hu/2013/02/vallalkozni-magyarorszagon-1-resz.html> Letöltve: 2014. november 16.
- Kiemelt cél a családi vállalkozások támogatása Forrás: <https://www.youtube.com/watch?v=xyDcee4GWf0&spfreload=10> Letöltve: 2014. november 15.
- Stühmer honlap: Cégünkről Forrás: <http://www.stuhmer.hu/hu/stuhmer> Letöltve: 2014. november 16.
- TEDxDanubia 2011 – Zwack Izabella – Családi vállalkozások Forrás: <https://www.youtube.com/watch?v=pNuVMxLQUqE> Letöltve: 2014. november 15.
- Zwack Unicum Nyrt. honlapja: Zwack történet Forrás: <http://www.zwack.hu/hu/cegunk/zwack-tortenet/> Letöltve: 2014. november 16.

Irodalomjegyzék

- DAVID BORK: Családi Vállalatok Kis Kézikönyve. Bécs, Bank GutmanAktiengesellschaft.
- CAROLEHOWORTH – MARY ROSE – ELEANOR HAMILTON: Definitions, Diversity and Development: Key DebatesinFamily Business. 2009. Research in The Oxford Handbook of Entrepreneurship
- FILEP JUDIT – SZIRMAI PÉTER: A generációváltás kihívása a magyar KKV szektorban. *Vezetéstudomány*, 2006. 37. évf. 6. sz.

¹⁶ <http://szamvarazs.blogspot.hu/2013/02/vallalkozni-magyarorszagon-1-resz.html>

